

۲۰۱۹/۹/۲۵

داکتر عبدالرحمن زمانی

پیرامون موضوع پیشنهاد متارکه و تبلیغات سو انگلیس ها در سایت فارسی بی بی سی**(قسمت دوم)**

با عرض معذرت از خوانندگان محترم در تاخیر غیرعادی ادامه این مضمون، در قسمت اول دیدیم که در آستانه صد سالگی استرداد استقلال افغانستان، تبلیغات سو دستگاه تبلیغاتی انگلیس در سایت فارسی بی بی سی به موضوع متارکه محدود نبود. دستگاه های تبلیغاتی و حلقات و افراد مشخص در کمین نشسته، یکبار دیگر فرصت و بهانه یافتند تا با بازیخس ادعا های قبلی شان جعلیات و افسانه ها را با حقایق تاریخی در آمیخته و ذهنیت جوانان ما را مغشوش سازند. آنها بیشرمانه کوشیدند با جعل و تحریف آشکار یک سند (شماره ۴۶ سال ۱۳۰۴ جریده امان افغان) و بازیخس ادعا های قبلی شان حتی بزرگترین دست آورد استرداد استقلال کشور را بی ارزش و کم اهمیت جلوه داده، و علیرغم موجودیت اسناد متعدد، جنگ استقلال را جنگ ندانسته و یک کشمکش سرحدی نامند.

درین قسمت میخوایم به اصل موضوع پیشنهاد متارکه برگردم. در ابتدا دانشمند محترم آقای عبدالقیوم میرزاده در مضمون شان تحت عنوان «نظر اجمال بر نشرات جانبدارانه های خبری و ویسایت بی بی سی فارسی» به این موضوع پرداخته و نوشتند که «همچنان [بی بی سی] در آستانه صد سالگی استرداد استقلال افغانستان نه تنها هیچ گزارشی از نظریات آگاهان امور و گرداننده گان ملی و بین المللی در باره این رویداد سرنوشت ساز کشور ما منتشر نمیکنند بلکه مقالات بی ربط و اهانت آمیز مخالف آزادی و استقلال کشور ما و شخصیت برانزده شاه امان الله از نام افرادی منتشر میکنند که کمترین آگاهی از تاریخ و رویداد های تاریخی کشور ما ندارند در حالیکه مؤرخین نامور کشور ما تحقیقات فراوان در ابعاد سیاسی، نظامی، اقتصادی و اجتماعی رویداد های تاریخی کشور ما انجام داده و نظریات شان از طریق ویب سایت های افغانی و چاپ کتاب های تحقیقی در دسترس میباشد. که گردانندگان شبکه جهانی بی بی سی یقیناً هم به این آثار دسترسی دارند ...»

به تعقیب آن مضمون تائیدی دانشمند گرانمایه داکتر سید عبدالله کاظم «چرا شاه امان الله غازی پیشنهاد انگلیس ها را مبنی بر متارکه قبول کرد؟»، بنشر رسید. این مضمون جناب آقای عبدالباری جهانی را واداشت تا با نشر مضمونی تحت عنوان «په دریم جنگ کی د اوربند موضوع» یا «موضوع متارکه در جنگ سوم» مخالفت خود را با دو نویسنده مذکور ابراز دارد و بر درستی موقف بی بی سی پافشاری کند.

آقای جهانی عمدتاً به استناد یک اثر شادروان داکتر عبدالعلی ارغنداوی و نقل قول های از سه مرجع دیگر (که بعداً به آن خواهیم پرداخت) به نتیجه میرسد که میتوان آنرا در چند نکته ذیل خلاصه کرد:

1. پیشنهاد آتش بس یا متارکه باید توسط حکومت افغانستان و خود غازی امان الله خان صورت گرفته باشد.
2. گویا انگیزه این پیشنهاد توسط غازی امان الله خان بمباری کابل و ترس و وارخطائی شدید مردم بود که تا آنوقت طیاره را ندیده بودند.
3. قبولی شرایط سنگین انگلیس ها توسط امیر امان الله خان نشان میدهد که متارکه توسط غازی امان الله خان صورت گرفته باشد، چون در تاریخ چندان اتفاقی صورت نگرفته که هم شخصی پیشنهاد آتش بس و متارکه نموده و هم برای آن شرایط وضع کند.

د پانو شمیره: له 1 تر 9

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابلې. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

پادونه: دلېکنې د لېکنيزې ښې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په خیر و لولئ

من مطمئن نیستم که اسناد تاریخی ارائه شده در چهار مقاله مبسوط جوابیه داکتر صاحب کاظم تحت عنوان «شرحی درباره پیشنهاد متارکه در جنگ سوم افغان و انگلیس» برای آقای جهانی قابل قبول واقع شده باشند. چون ایشان با وجودیکه رشته تحصیلی شان تاریخ است، به ضرورت بازنگری و بررسی دوباره رویداد های تاریخی اعتقادی ندارند. به گفته ایشان «از آن جائیکه تاریخ بیان واقعات گذشته است و ما واقعات گذشته را برگشته و تاریخ را از سر نوشته نمیتوانیم، لذا باید آنرا طوری که گذشته اند، و در متون ذکر شده اند، نوشت، نه آنطوری که خود میخواهیم(1)» (تاکید از زمانی).

من با احترامی که به آقای جهانی دارم، بدون آنکه به نقد اعتقادات فوق شان در مورد علم تاریخ و بازنگری رویداد های تاریخی پردازم، میخواهم درین قسمت به ماخذ اول و متونی مراجعه کنم که خودشان از صفحات کتاب شادروان داکتر عبدالعلی ارغنداوی نقل و به آن استناد نموده اند.

نا درست بودن چند سند جناب آقای جهانی

ماخذ اول آقای جهانی کتابیست از مرحوم عبدالعلی ارغنداوی تحت عنوان British Imperialism and Afghanistan's Struggle for Independence یا «امپریالیزم انگلیس و مبارزه افغانستان برای استقلال» که در سال ۱۹۸۹ توسط منشی رام منوهرلال در دهلی جدید بچاپ رسیده است. این اثر در اصل به گفته خود آقای ارغنداوی نسخه اصلاح شده رساله یا تیزس دکترایش در سال ۱۹۸۳ از پوهنتون جواهرلال نهروی هند میباشد.

آقای جهانی با اقتباس از صفحات ۱۹۸ تا ۲۰۲ این کتاب به چند مورد ذیل استناد نموده اند که متأسفانه بحیث یک نویسنده و دانش اندوخته رشته تاریخ در تشخیص اعتبار آن مکلفیت شانرا بدرستی انجام نداده اند:

۱. مکتوب دهم می غازی امان الله خان به وایسرای هند:

آقای جهانی به اقتباس از صفحه ۱۹۸ مینویسد که «اعلیحضرت امان الله خان قبل ازین بمباردمان [ارگ کابل] بتاريخ دهم ماه می مکتوبی به وایسرای هند [نائب السلطنه هند بریتانوی] فرستاده و در آن نوشته بود که میخواهد با هند قرارداد دوستی را امضا کند».

درین رابطه سه مشکل اساسی وجود دارد:

اول اینکه ماخذ آقای ارغنداوی یک ماخذ ثانوی بوده و صفحه ۱۱۴ کتاب ادمک تحت نام Afghanistan, 1900-1923: A Diplomatic History «افغانستان ۱۹۰۰ تا ۱۹۲۳، تاریخ دیپلماتیک، چاپ سال ۱۹۶۷ برکلی و لاس انجلس میباشد.

درین منبع اصلاً ذکر از مکتوب دهم ماه می صورت نگرفته است، بلکه جواب مکتوب پنجم ماه می وایسرای توسط غازی امان الله خان ذکر شده است که در آن به درخواست دستگیری «زرشاه» جواب رد داده شده است. محتوی این مکتوب که درینجا ذکر خواهد شد، اصلاً ربطی با متارکه ندارد.

---

1. آقای جهانی در پراگراف دوم صفحه اول مقاله شان نوشته اند «مگر خرنکه چي تاريخ د تېرو پېښو بيان دي او مور تيري سوي پېښي بيرته را گرځولای نه سو او تاريخ له سره ليکلای نه سو نو باید چي هغسي يي وليکو چي تيري سوي دي او په متونو کي راغلي دي، نه هغسي چي زموږ زړه غواړي».

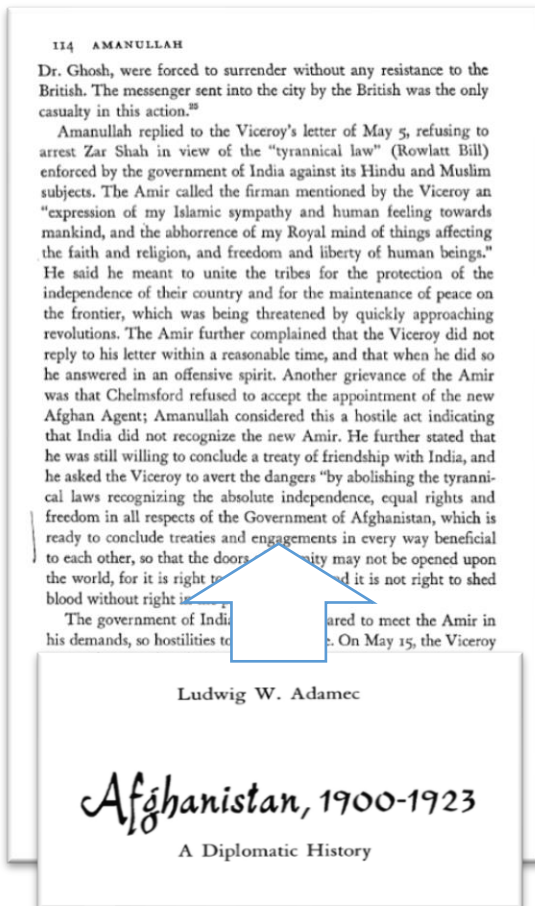

د پانو شمېره: له 2 تر 9

افغان جرمن آنلاین په درنیت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرو مخکې په خیر و لولئ

دوم اینکه آقای جهانی یک جمله کوچک را از متن نوشته یک پراگراف طولانی، آنهم بدون ارتباط با موضوع متارکه اقتباس نموده است.

در متن کامل منبع اصلی پراگراف مذکور آمده است که «امان الله بتاریخ پنجم ماه می پاسخ نامه نایب السلطنه را فرستاد و از زندانی نمودن زرشاه ابا ورزید برای اینکه حکومت هند قانون ستمگرانه بی (راولت بل) را بر رعایای هند و مسلمان خود تحمیل کرده بود. امیر در پاسخ نایب السلطنه راجع به فرمان خویش چنین اظهار نظر کرده گفت که آن فرمان «ابراز نظر همدردی اسلامی و احساس بشری من برای نژاد بشر بوده و ضمیر شاهانه من نفرت دارد از آن چیز هائیکه ایمان، مذهب، آزادی و حریت انسانها را متاثر میسازد.»

امیر گفت که وی عزم دارد قبایل را برای آزادی مملکت شان و تامین صلح در سرحدات که توسط انقلابهای آمدنی تیزتک تهدید میگردند، متحد سازد. امیر بنا به دو علت از نایب السلطنه شکایت داشت: یکی، اینکه نامه او را بوقت مناسب هم جواب نداد و دیگر اینکه لحن پاسخ نامه نایب السلطنه اهانت آمیز و نامطبوع بود. شکایت دیگر امیر این بود که چلمسفورد با مقرری نماینده جدید افغان موافقت نکرده بود. امان الله این کار را خصومت آمیز خوانده و بدین معنی تفسیر کرد که هندوستان او را برسمیت نمی شناسد. امان الله گفت که وی آماده است با هند معاهده دوستی را امضا کند. در ضمن از نایب السلطنه خواهش کرد که با «منسوخ کردن قوانین ستمگرانه و با شناختن استقلال مطلق، حقوق مساوی و آزادی حکومت افغانستان از هر جهت» خطر ها را برطرف نماید. امان الله اظهار داشت،

افغانستان، آماده است قرارداد ها و معاهداتی را که از هر حیث برای هردو مملکت مفید و سودمند باشد، عقد نماید تا دروازه مصیبت و بدبختی بر روی جهان بازنگردد. برای اینکه تقاضای حق، درست است و درست نیست خون کسانی را که در راه حق میروند، بریزیم.»

من با وجود شناخت و آگاهی از نظرات و تمایلات شخصی و حتی مقاله اخیر آقای جهانی راجع به نادر شاه در یکی از ویبسایت های بیرون مرزی افغان، فکر نمیکنم انگیزه نوشتن مقاله شان سئو نیت و تحریف یا جعل حقایق تاریخی بوده باشد. اما از ایشان احترامانه میپرسم که آیا با مقایسه اصل سند با آنچه ایشان بحدیث یک متن تاریخی اقتباس نموده اند، متوجه اشتباه بزرگ و وارونه نشان دادن حقایق میشوند؟ اگر چنین سهل انگاری حتی از استاد مرحوم تاریخ شان ... میبود، برایشان قابل قبول بوده میتوانست؟

د پانو شمیره: له 3 تر 9

افغان جرمن آنلاين په درنیت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلپکنی د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولی

نکته سوم و مهم در رابطه با مقاله جناب جهانی صاحب توجه نکردن به روزشمار یا جدول زمانی و سلسله رویداد های جنگ سوم افغان و انگلیس، بخصوص اعلان متارکه، امضای قرارداد صلح راولپندی و ختم مذاکرات و امضای پیمان دوستی میباشد.

قسمتی از آنچه را آقای جهانی در رابطه با شرایط انگلیس ها ذکر میکند مربوط به قبل از متارکه نمیباشد. آتش بس یا متارکه بتاريخ ۲۸ می ۱۹۱۹ در جبهات جنگ برقرار گردید. چون در سرشت نیرنگ بازی انگلیس است که آنچه را نمی تواند بزور بدست آورد، به یاری چال های دیپلوماسی به چنگ بیاورد، لذا آنها بعد از متارکه یکبار دیگر نیرنگ بازی هایشان را آغاز کردند. آنها اول تقاضای متارکه را نموده و بعداً در جریان مذاکرات طوری وانمود کردند که گویا افغانها به حیث یک ملت شکست خورده تلقی شده و شرایط صلح را افغانها نه، بلکه انگلیس ها تعیین و پیشکش خواهند کرد(2).

درین جا برای روشن شدن بیشتر موضوع و معلومات بیشتر راجع به علل تبادل مکاتیب ذکر شده بین غازی امان الله خان و نایب السلطنه هند بریتانوی ذکر مختصری از روزشمار رویدادهای مهم جنگ استقلال عاری از مفاد نخواهد بود:

روزشمار رویدادهای مهم

۲۳ فبروری ۱۹۱۹ مطابق ۴ حوت ۱۲۹۷ ش اعلام پادشاهی امان الله خان.

۲۴ فبروری ۱۹۱۹ مطابق ۵ حوت ۱۲۹۷ امان الله خان در جمع شهریان کابل اعلام استقلال کرد.

۲۸ فبروری ۱۹۱۹ مطابق ۹ حوت ۱۲۹۷ سردار نصرالله خان از پادشاهی منصرف شد و با امان الله خان بیعت کرد و مراسم تاجپوشی غازی امان الله خان انجام یافت .

۳ مارچ ۱۹۱۹ مطابق ۱۲ حوت ۱۲۹۷ امان الله خان طی نامه، خبر پادشاهی خود را به نایب السلطنه هند نوشت.

۳ می ۱۹۱۹ در حالیکه سپه سالار صالح محمد خان به جلال آباد برگشته و گارد محافظش در دکه بود، محافظین تفنگدار خیر (ملیشیای محلی هند بریتانوی در دره خیر) که کاروانی را تا سرحد بدرقه و محافظت میکردند، در حوزه مورد نزاع بین لندی خانه و تورخم توسط یک دسته مسلح افغانها تحت رهبری زرشاه شینواری متوقف گردیده، به بازگشت مجبور شدند. درین دسته عساکر افغان موجود نبودند.

زرشاه شینواری، که قبلاً در حملات آنسوی خط دیورند بر انگلیس ها از خود شهامت نشان داده و به شهرت رسیده بود، به آنها اعلان کرد که تحت فرمان سپه سالار (قوماندان اعلی صالح محمد خان) عمل میکند و در ضمن فرمانی را به آنها نشان داد که از طرف امیر صادر شده بود. این فرمان امیر که در سرحدات پخش گردیده بود از قبایل دعوت میکرد برای رستاخیز و قیام در هند آماده باشند. در فرمان قسماً ذکر شده بود که " من این امر را برای رعایای حلقه های صفحات شرقی، بسادات، مشایخ، ملاها، خانها و معتبران میفرستم و به آنها میگویم که در هند نارامی عظیمی وجود دارد. گرچه تقریباً همه هندوها و مسلمانها وفادار و مخلص به حکومت هستند، جای تأسف است که در مقابل بر آنها ظلم میکنند و تمام انواع نا عدالتی را در مورد مذهب، عزت و شرف ایشان روا میدارند". درین فرمان توضیح شده بود

---

2. تلگرام مؤرخ ۹ جون ۱۹۱۹ سکرتر خارجه به نایب السلطنه هند به حواله بازنگری دوره امانی و توطئه های انگلیس (زمانی، عبدالرحمن)

د پانو شمیره: له 4 تر 9

افغان جرمن آنلاین په درنیت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولئ

که قیام های هندوستان افغانستان را نیز متأثر نموده است ، لذا به صالح محمد خان اختیار تام داده شده است تا از سرحدات افغانستان حفاظت نماید.

به تاریخ ۳ می، جنرال بریت ، برای کمک به فرقه اول در پشاور، امر کرد تا فرقه دوم ، از راولپندی حرکت کند. در همین روز شایعاتی را در پشاور پخش کردند که گویا سردار نصرالله خان بعد از آن که در زندان مسموم شد، فوت نموده است . و کمشنر عالی پشاور راپور داد که عکس العمل ها بمقابل امان الله خان رو به ازدیاد است .

بتاریخ ۴ می ۱۹۱۹ نایب السلطنه هند بریتانوی ترجمه فرمان غازی امان الله خان را به وزیر امور هند در لندن فرستاده و مینویسد که "باوجودی که فرمان امان الله خان سخت ناهنجار است، او باز هم بصورت قطعی دستش را از آستین نکشیده است [اعلان جنگ نکرده است]. ما به روز کیپل (کمشنر عالی ایالت سرحدی شمال غربی) در رابطه با اهمیت

منطقه ستراتیژیک دره خیبر

د پانو شمیره: له 5 تر 9

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلپکنی د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولئ

خودداری از تصادمات در تورخم و تمام سرحدات دیگر تأکید نموده و از او خواسته ایم تا در سرحد با سپه سالار (صالح محمد خان) ملاقات نماید. مسوده پیغام نائب السلطنه به امان الله نیز آماده شده است (3).

درمکتوب نائب السلطنه به امان الله خان که به همان روز فرستاده شد گفته شده بود «بمن اطلاع رسیده که یکتا زرشاه از مردم شینوار ننگرهار، که در سابق هم علاقمند حملات بر ولسوالی پشاور بوده است، در سرحد خیبر مشکلات خلق میکند. وی در داخل خاک بریتانوی مانع تفنگداران خیبر شده و گستاخانه اظهار میدارد که از طرف سپه سالار برای آغاز دشمنی فرستاده شده است. اما این تنها نیست، او همچنان فرمانی را با مهر شما به جمعیت مردم نشان میدهد، که گوید ادرهند نارامی بزرگی وجود داشته، و اینکه وفاداری رعایای ما با تمام انواع ظلم و نا عدالتی در مورد مذهب، عزت و شرف ایشان معاوضه میگردد، لذا آنها حق دارند که قیام کنند و مزاحمت ایجاد کنند. اگر چه بمن اطلاع رسیده که فرمان حامل مهر شماست، اما من نمیتوانم، با صدور اوامر فوری و شدید زرشاه مذکور دستگیر و در طول سرحدات پخش نشده باشد... من از شما تقاضا میکنم که با صدور اوامر فوری و شدید زرشاه مذکور دستگیر و در طول سرحدات مشترک ما (به مردم) فهمانده شود که فرمان های پخش شده جعلی و مبنی بر شایعات و افواهاات دروغین میباشد».

۴ می ۱۹۱۹ جنگ میان افغانستان و انگلستان آغاز شد.

در همین روز به حدود یکصد و پنجاه (۱۵۰) نفر از عساکر افغانی ملبس با لباس های نظامی (رساله شاهی) باغ و کافرکوت را اشغال و آب چشمه باغ را بر روی پسته نظامی لندی کوتل بستند. در اواخر همین روز، زرشاه بر مرکز پروژه آب لندی کوتل حمله نموده پنج نفر از کارکنان پروژه را کشت. قابل یاد آور نیست که سرحد یا خط تحمیلی دیورند درین منطقه هیچوقت علامه گذاری نشده بود، لذا افغان ها ادعا داشتند که منطقه باغ مربوط به آنها بوده و انگلیس ها میگفتند که این منطقه دوصد گز (یارد) در داخل خاک آنها واقع است (4).

بتاریخ ۵ می نیروهای دیگر افغان در باغ افزوده شده مناطق ستراتژیک "تور سپر" و "سپینه خوک" را اشغال نمودند. در همین روز طوری که قبلا ذکر شد، غازی امان الله خان پاسخ نامه نائب السلطنه را فرستاد و از زندانی نمودن زرشاه شینواری بخاطری ابا ورزید که حکومت هند قانون ظالمانه Rowlatt Bill (روالت بل (5) را تحمیل کرده بود.

به همین روز (بتاریخ ۵ می) حکومت هند بریتانوی، انحلال تجهیزات تمام نیروی جنگی هند و نیروهای سرحد را معطل کرد، و تمام صاحب منصبان بریتانوی لشکر هند را احضار نمود. آنها میخواستند افغانها را با یک نیروی غیر قابل مقاومت روبرو نمایند (6)، تا بدون اینکه دست به پیکار زنند، نیروهای خود را عقب کشند.

3. اسناد محرمانه ارشیف هند بریتانوی، File P.1953/1919، L/P&S/10/819

4. Fletcher, A. (1965)، ص ۱۹۰.

5. Rowlatt Bill قانونی بود که در ماه مارچ ۱۹۱۹ توسط بریتانیا در مستعمره هند نافذ و تدابیر اضطراری دوران جنگ اول جهانی را در رابطه با سرکوبی قیامهای مردم توسعه میبخشید. این قانون به حکومت هند بریتانوی اجازه میداد تا هر شخصی را که گمان میبرد در فعالیت های مخالفین دولت سهم داشته باشند، بدون محاکمه برای دو سال روانه زندان کنند

6. اسناد محرمانه استخبارات انگلیس، راپور های نظامی L/P&S/20/B287/1

د پانو شمیره: له 6 تر 9

افغان جرمن آنلاین په درنیت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزې بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله لیکنه له رالیولو مخکي په خیر و لولی

بتاریخ ۶ می ۱۹۱۹، کمیشنر عمومی و وکیل بریتانیا برای حکومت هند، اجازه استعمال قوای هوایی را خواسته مینویسد "اگر نیروهای افغانی در باغ مقاومت کند، آیا اجازه داریم که پایگاه های شانرا در ډکه و لالپوره توسط هواپیما بمبارد کنیم؟ این بمباردمان بسیار مؤثر خواهد بود"

انگلیس ها در همین روز تلاش ورزیدند تا میرزا غلام حیدر خان، رئیس پسته خانه افغان را دستگیر کنند. کمیشنر عمومی در تلگرام شماره ۱۲۶۴ خود اطلاع داد که «یک فرمان تازه (امیر امان الله خان) به زبان پشتو در داخل و اطراف شهر پشاور در گردش است. من یک کاپی آنرا بشما ارسال خواهم کرد. من درباره امکانات دستگیر نمودن رئیس پسته خانه افغان فکر کردم، اما در شرایط موجود آنرا ممکن ندانستم. او پسته خانه را ترک گفته در یکی از خانه های دور از سرک عمومی در جای پر پیچ و خم سکونت اختیار کرده است. تجرید کردن خانه او ممکن نبوده، تلاش برای دستگیری او ناکام خواهد شد. ما از استعمال توپخانه استفاده کرده نمیتوانیم و خطر جنگ های سخت در کوچه ها موجود است».

با درک کامل اهمیت نقش نیروهای قومی، نائب السلطنه در همین روز به لندن اطلاع داد که "چگونگی برخورد قبایل یک فکتور بسیار مهم بوده، لذا به روزکیپل هدایت داده شده است تا برای جلب طرفداری آنها از هیچ نوع مصرف پول دریغ نکند". مهتر چترال، خان "تیری" از منطقه بنو، و نواب "دیر" از وفاداری کامل خود به روز کیپل اطلاع داده و تعهد سپردند که با ایشان خواهند بود. محمد صادق خان، خان سابق لالپوره هم که بحیث پناهنده در پشاور زندگی میکرد، از خدمات خود به انگلیس ها اطلاع داده، چون خودش پیر و مریض بود، سه فرزندش توسط انگلیس ها به ډکه و لنډی کوتل فرستاده شده و به آن ها وعده داده شد که در پاداش خدمت خوب شان برایشان خانی لالپوره دوباره داده خواهد شد.

بتاریخ ۷ می طیارات جنگی انگلیس بر فراز باغ و لنډی کوتل پرواز های انکشافی نمودند و در "باغ" و "تور سپر" از طرف قوای افغانی هدف فیر های تفنگ قرار گرفتند.

بتاریخ ۸ می وزیر خارجه در حکومت هند بریتانوی به وکیل انگلیس ها در کابل، حافظ سیف الله خان طی تلگرام شماره ۱ الف، نوشت که در صورت آغاز جنگ آنکشور را با تمام تشکیلاتش ترک گفته اما قبل از حرکت تمام اسناد رسمی ابرا که با خود آورده نمیتوانند، از بین ببرد.

در همین روز بساعت ۲ بعد از ظهر شهر پشاور، که به طرفداری افغانستان ترتیبات قیام عمومی میگرفت، توسط انگلیس ها محاصره شده و جریان آب آن قطع شد. درین عملیات تورن جنرال کلیمو Major General Climo را یک لوای سواره و دو کندیک پیاده قوای انگلیس همراهی میکرد. آنها بعد از داخل شدن به شهر رئیس پسته خانه افغان با تعدادی از مامورین و اعضای کمیته انقلابی پشاور (همکاران هندی میرزا غلام حیدرخان) را اسیر گرفتند و با اعلان کردن حکومت نظامی و حالت اضطراری در شهر پلان قیام پشاور را خنثی نمودند. روز کیپل تصمیم گرفت که میرزا غلام حیدر خان (7) و همکارانش به "برما" فرستاده شوند. از جمله ۲۳ نفری که تبعید و به تاریخ ۱۲ می به برما فرستاده

7. میرزا غلام حیدر خان در ماه سپتمبر ۱۹۲۰ به کابل بازگشت و به پاس خدماتش در پست های مهم دولتی ایفای وظیفه نمود. او برای چندین سال کارمند وزارت امور خارجه بود که از جمله مسئولیت امور روسیه و ترکستان را به دوش داشت. در جنوری ۱۹۲۴ بحیث آمر گمرک قندهار تعیین شده و در سفر تفتیشی نومبر ۱۹۲۵ غازی امان الله شاه به قندهار تقدیر و تمجید شد. میرزا غلام حیدر خان در جنوری ۱۹۲۹ به حیث معین وزارت مالیه ایفای وظیفه مینمود.

د پانو شمیره: له 7 تر 9

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولی

شدند، نه (۹) نفر افغان عبارت بودند از میرزا غلام حیدر خان رئیس پوسته خانه افغان، محمد نقی مأمور پوسته خانه افغان، عبدالحق مأمور پوسته خانه افغان، سید عظیم شاه مأمور پوسته خانه افغان، کرنیل علی احمد خان نماینده امیر، فقیر محمد خان، نور محمد شاه، میرزا فضل احمد و محمد انور. چهارده (۱۴) نفر انقلابیون هندی عبارت بودند از داکتر چرن چندن گوش، لالی رام، حکیم عبدالجلیل، عاشق حسین، میلاپ سنگه، ایشارداس، لکمی چند عکاس، شیو رام، بشیشار ناتھ، ایندر ناتھ، امیر چند، عبدالله شاه، جتی شاه، و بریج لال کپور.

بتاریخ ۹ می ۱۹۱۹ قوای انگلیسی تحت قوماندۀ Brigadier General G. F. Crocker برید جنرال کروکر، قوماندان قوای انگلیسی در خیبر به حملات متقابل میپردازد که در نتیجه آن افغانها از منطقه باغ به موقعیت جدید در تپه های "خارکی ناله" عقب نشینی میکنند. کمیشنر عمومی اطلاع میدهد که یک طیاره نیروهای هوایی انگلیس ها مورد اصابت مرمی قرار گرفته اما موفق شده است در لندهی کوتل به زمین بنشیند.

در همین روز طیارات انگلیسی دکه، محل اجتماع نیروهای کمکی افغان را بمباردمان نمود. ضمن این عملیات پای سپه سالار صالح محمد خان هم جراحت برمیدارد (گفتند که شهید شد) که به اثر آن جبهه جنگ را ترک گفته به قصر کوکب در جلال آباد برمیگردد. اما دسته های کوچک قوای افغانی در جمرود به جنگ و حملات خود ادامه میدهند.

بتاریخ ۱۰ می قوای تازه دم انگلیسی تحت قوماندۀ تورن جنرال فولر Major General Fowler نیز رسیده و قوماندۀ قوای انگلیسی را بدست گرفت. آنها یک روز بعد دست به حمله زده بعد از زدوخورد های شدید که در آن طرفین متحمل خسارات شدید جانی میشوند، قوای افغانی عقب نشینی اختیار میکنند.

بتاریخ ۱۱ می کمیشنر عمومی و وکیل حکومت هند در پشاور خواهان محاکمه نظامی و کشتن میرزا غلام حیدر خان میشود. « با پالیدن خانه آمر پوسته خانه افغان، پوستر های اشتعال انگیز بیشتر و همچنان مکتوب محمود طرزی وزیر خارجه را یافتیم که هدایت میداد آنرا وسیعاً پخش کند. ما میتوانیم با داشتن این اسناد امر پوسته خانه را کورت مارشال (محاکمه نظامی) و تیرباران کنیم، و این تأثیر سودمندی خواهد داشت. » (8)

به بتاریخ ۱۳ می قوای انگلیسی از خیبر و تورخم گذشته و شهرک سرحدی دکه را، که توسط قوای افغانی تخلیه شده بود، اشغال میکند. روزکیپل به نائب السلطنه هند مینویسد که افغانها در چند روز گذشته خلاف توقع ما با شجاعت و مردانگی میجنگیدند. مگر غیر منظم بودند وسایل حمل و نقل نداشتند و به پیمانۀ بزرگ مبارزه کرده نتوانستند. او علاوه میکند که خطر بزرگتر از جانب قبایل متوجه ماست، اما شگفت آور است که نتوانسته اند آنها را به قیام علیه ما وادار سازند.

بتاریخ ۱۴ می سپاه انگلیسی به عزم تسخیر جلال آباد از دکه به استقامت "باسول" مارش میکند ولی در آنجا با قوای عسکری تحت قوماندۀ کندکمشر محمد اکلیل خان و جنرال محمد عمر خان مشهور به سور جرنیل روبرو میشوند. شادروان غبار مینویسد "این جنگ شدید بود و از توپ و تفنگ بدست و یخن کشید. قوای افغانی با نوک برچه پیادۀ دشمن را درهم شکست و سواره دشمن دستان تسلیم بلند کرد، ولی سواره افغانی در حالت هیجانی آنرا بکفت و سپاه انگلیس تا "دکه" فرار کرد. (9)

8. اسناد محرمانه استخبارات انگلیس L/P&S/10/819

9. غبار، میر غلام محمد (۱۳۵۹) ص ۷۶۰.

د پانو شمیره: له 8 تر 9

افغان جرمن آنلاين په درنیت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی د لیکنیزې بنی پازوالي د لیکوال په غاره ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولئ

بتاریخ ۱۷ می یک لشکر بزرگ و مهیب تر اقوام مومند، صافی، خوگیانی و شینواری رسیدند. آنها که مسلح و از طفولیت در استعمال تفنگ تمرین داشتند، قله های اطراف کمپ انگلیس ها را اشغال و قوای انگلیسی را تحت آتش مرمی های تفنگ قرار دادند.

بتاریخ ۱۸ می انگلیس ها یکبار دیگر کوشیدند پیشروی نمایند، اما با مقاومت شدید قوای قبایل افغان مواجه شدند. درحالی که قوای پیاده آنها نتوانستند بیشتر از یکصدگز به پیش روند، یک غونډ ۳۵ سکه های آنها با سراسیمگی و بی نظمی کامل پا به فرار نهاد. در آن لحظات حساس قوای انگلیسی، با رسیدن دو بخش از توپ های "هاویتزر" و گلوله باری شدید مواضع افغان ها، از شکست نجات یافتند.

بتاریخ ۲۴ می انگلیس ها همچنان با استفاده از قوای هوایی بر جلال آباد و ارگ کابل بمب ریختند. جلال آباد دوبار مورد حمله فراگرفت .

بتاریخ ۲۸ می ۱۹۱۹ ۱۲۹۸ در جبهات جنگ آتش بس برقرار گردید.

بتاریخ ۳ جون ۱۹۱۹ متارکه جنگ بین دو طرف اعلام گردید.

بتاریخ ۸ اگست ۱۹۱۹ معاهده صلح راولپندی میان افغانستان و انگلیس امضا شد.

بتاریخ ۲۰ جنوری ۱۹۲۱ مطابق ۳۰ جدی ۱۳۰۰ معاهده کابل میان محمود طرزی و هنری دابس در کابل آغاز شد.

بتاریخ ۲۲ نوامبر ۱۹۲۱ مطابق اول قوس ۱۳۰۰ کنفرانس کابل پایان یافت و معاهده ۱۴ ماده میان محمود طرزی و هنری دابس امضا گردید .

(ادامه دارد)

[لینک مراجعه به قسمت اول مضمون](#)

د پانو شمیره: له 9 تر 9

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په خیر و لولئ